

E Pluribus Unum

Centrele pentru Pluralism și Asociația Ziaristilor Independenți, sinergic reunite la Tîrgu-Mureș

Într-o atît de lungă perioadă de provizorat social, politic, economic și mai ales de provizorat al mentalității, numită generic „tranziție“, este firesc ca cel de-al treilea sector al societății civile să fie acela care aduce în prim plan obsesiile, neliniștile și posibilele diagnostici ale stării societăților post-totalitare. Pentru a șasea oară de la crearea Centrelor pentru Pluralism, acest lucru s-a întîmplat între 29 septembrie și 1 octombrie, la Tîrgu-Mureș. Alături de ele s-a reunit pentru a treia oară și Asociația Ziaristilor Independenți, în sesiuni paralele, la care au luat parte jurnaliști români

Din timpul dezbaterilor: Natalie BELITSER, Aleksander PODRABINEK, Gabriel ANDREESCU, Stojan OBRADOVIĆ, Eric CHENOWETH

(*România Liberă, Ziua, Cotidianul, Monitorul, 22. Karpaten Rundschau, Altera*) și străini, acoperind zona Balcanilor, a Europei Centrale și de Est și chiar Trans-Caucazia. Ambele întîlniri, a căror compatibilitate evidentă s-a probat încă o dată pe parcursul celor trei zile, au fost finanțate de IDEE (*Institutul pentru Democrație în Europa de Est*) și organizate de Liga Pro Europa, Fundația pentru Pluralism (București) și STINA, aceasta din urmă fiind o agenție de presă croată, susținută logistic de doar doi ziaristi, care lucrează pe comenzi ferme și folosesc contribuții ale colaboratorilor din zonele fierbinți, de tensiune sau conflict deschis, acolo unde presa scrisă are mai greu acces decît audio-vizualul și un impact imediat mult redus, dar notabil pe termen lung, pătrunzînd în profunzimea fenomenelor. Programul întîlnirii a inclus, pe lîngă previzibile rapoarte de activitate, dialogul spontan pe marginea subiectelor lansate de paneliști, în cazul Centrelor pentru Pluralism. Relațiile interetnice în Balcani, etnicitatea ca parte a contractului

dintre individ și stat și, în consecință, paradigma drepturilor individuale vs. drepturi colective, au fost cîteva din punctele de pornire care au dus la finalități iluminante pentru auditoriul și reprezentanții mass-mediei locale, cărora li s-a permis să asiste

la două dintre dezbateri. S-au comparat, revenindu-se sub o formă sau alta, cele două rezolvări emblematiche ale conflictelor interetnice: războiul din fosta Iugoslavie și „divorțul“ civilizată dintre Cehia și Slovacia. Ideal este, firește, ca tensiunile să poată fi dezamorsate înainte de a ajunge la stadiul de conflict, calea de

urmat în acest scop fiind aceea a toleranței și recunoașterii alterității. Nu întîmplător, deci, a fost lansat cu această ocazie primul număr al revistei ALTERA, trimestrial al Ligii Pro Europa, despre care se va mai vorbi în publicația de față. În ceea ce privește perceperea multiculturalității spațiului transilvan, participanților li s-a dat posibilitatea de a vizita cetatea Sighișoarei, biblioteca Teleki, biserici aparținînd cultelor majore din zonă, precum și o sinagogă. În ultima seară, sub același semn al multi/interculturalității, invitații au vizionat un program artistic prezentat de interpreți și dansatori reprezentînd tradițiile culturale ale românilor, maghiarilor, germanilor și romilor. Revenind la dezbaterile și discuțiile care au avut loc, pe lîngă prezentarea unor proiecte de democratizare a mass-mediei, coordonate de Federația Internațională a Ziaristilor, s-au stabilit puncte de contact pentru lărgirea rețelei informaționale și dinamizarea circulației informației în cadrul Asociației Ziaristilor Independenți. (continuare în pag. 5)

LEGEA ÎNVĂȚĂMÎNTULUI

- punctul de vedere al Ligii PRO EUROPA -

Liga Pro Europa consideră că, alături de alte legi, legea învățămîntului ar fi putut constitui un element esențial în programul de reformare a societății românești post totalitare, consacărînd și în acest domeniu, esențial pentru viitorul țării, principiile democrației, pluralismului și egalității șanselor.

Din păcate, ca și în cazul altor legi promovate de actuala coaliție guvernamentală și adoptate de un parlament cu o covârșitoare majoritate de orientare conservatoare, centralistă, colectivist-naționalistă, legea în discuție este mult sub așteptările opiniei publice românești, remarcîndu-se prin centralism, marginalizarea principiului autonomiei, ingerința discreționară a factorului guvernamental în problemele specifice ale educației și instruirii, negarea legitimității modelelor alternative, nerespectarea libertăților garantate de Constituție în domeniul învățămîntului minorităților. Prin toate aceste defecte structurale, actuala lege a învățămîntului pune în pericol șansele de integrare europeană ale României, promovînd un sistem desuet și inflexibil care va constitui, nu cadrul favorabil dezvoltării talentului și personalității umane, ci un instrument restrictiv de limitare a autonomiei și egalității șanselor.

În acest context nu putem decît să ne exprimăm regretul față de superficialitatea unor personalități universitare ale opoziției democratice care au legitimat cu votul lor o lege în multe privințe în contradicție cu spiritul european și care nesocotește aspirația cetățenilor acestei țări de a se bucura de un sistem de învățămînt care

să le garanteze competitivitatea cu alte națiuni.

Cît privește învățămîntul minoritar, unele din prevederile actualei legi constituie o involuție chiar și față de legea similară din perioada dictaturii comuniste, suprimîndu-se posibilitatea studierii tuturor materiilor în limba maternă încă de la nivel gimnazial, abolirea integrală a studiului în limba maternă în cadrul învățămîntului vocațional, limitarea drastică a secțiilor universitare în limba maternă. Este evident că aceste prevederi contravin Constituției României, tratatelor internaționale de protecție a minorităților semnate de România, ca și tradițiilor și posibilităților societății românești, îndeosebi spiritului european de multiculturalitate și toleranță specific Transilvaniei. Aplicarea discriminării pozitive exclusiv în privința majorității este de natură să creeze stări tensionale între cetățeni și să accentueze, cu consecințe imprevizibile, frustrarea care se manifestă în rîndurile minorităților.

În această ordine de idei, LPE consideră ca legitime și justificate protestele inițiate de organisme reprezentative ale unor minorități, îndeosebi cea maghiară, desfășurate în limitele drepturilor cetățenești constituționale și cu respectarea normelor statului de drept. LPE își reafirmă sprijinul pentru aceste revendicări, pe care le consideră firești într-o Europă unde respectul pentru demnitatea umană, dreptul la diferență și egalitatea de șanse constituie valori fundamentale.

Tg-Mureș, la 12 septembrie 1995

BIBLIOTECĂ

- Noi intrări în biblioteca LPE -

DREPTURILE OMULUI:

• Amnesty Internațional — Raport 1995

SOCIETATEA CIVILĂ:

• Alina Mungiu - *Istoria unei neînțelegeri*

CULTURĂ:

• Mihai Șora - *Despre dialogul interior*

MINORITĂȚI:

• Guvernul României — *Învățămîntul cu predare în limbile minorităților*

REVISTE:

• NZZ-Folio nr. 9, 10/1995 cu temele „Der Kaukasus” respectiv „Das Volk”

• Magro-Press - septembrie, octombrie 1995

• Die Neue Gesellschaft Frankfurter Hefte nr.9,10/1995

• Warreportnr. 37/oct. 1995 „Pax Americana”

Noi apariții ale Editurii „Pro Europa”

• Altera 1 •

Tema primului număr al trimestrialului Ligii Pro Europa este „Autonomie și Autodeterminare” — subiect pe marginea căruia glosează specialiști în domeniu: Dennis Deletant, Rosalyn Higgins, Pierre Kende, Christoph Pan și Natalie Belitser.

Esurile autorilor abordează din perspective diferite problema delicată a autonomiei, în funcție de experiența specifică a spațiului de care se ocupă predilect. Susținută, sub alte aspecte, rubrica ce dă și direcție primului număr este continuată de „Dialog” (narare a întîlnirii de la Atlanta, semnată de Gabriel Andreescu), „Fețele Europei” (modele de autonomie în spațiul occidental) și „Convergențe transilvane” (istoria sașilor comentată de Paul Philippi). Rubrica „Document” reproduce Convenția-cadru pentru protecția minorităților naționale, comentată comparativ de Valentin Stan, Varujan Vosganian, Christoph Pan.

Sumarul acestui număr este completat de un „Studiu de caz”, în care, cu instrumentele de specialitate ale sociologiei, este analizată și eșantionată contribuția pe care presa locală a avut-o în 1990 la tragicele evenimente din martie, de la Tîrgu-Mureș.

Ecumenismul și „ironiile” lui este tema ultimului articol, al lui Alan W. Black, preocupat de alteritatea religioasă. Un sumar în limba engleză înlesnește accesul cititorului străin la informația conținută.

• Fragmentarium •

Supliment al trimestrialului „Altera”, este dedicat alterității religioase. Secțiunile „Islamica”, „Judaica”, „Chatolica” sînt consistente calitativ și acoperă o rază largă de răspîndire a celor trei culte.

„Dialog”, „Studiu de caz”, „Convergențe”, notează și analizează literatura de specialitate, așa cum „Biblioteca” este dedicată recenziilor și cronicilor de carte religioasă sau de sociologie a religiilor. „Fragmentarium” este o revistă de teologie, stînd sub semnul generos al ecumenismului.

(A.C.)

altera

- o carte pentru puntea tranziției -

Motto: „Cînd înfilnești în calea ta un român, îmi zicea mama, să-i zici „Bună ziua!” dar maghiarului să-i zici „Jó napot!”, iar neamțului „Guten Tag!” și treaba fiecăruia dintre dînșii e cum îți dă răspuns. Tu datorია să-ți-o faci și față de cei ce nu și-o fac pe a lor față de tine.“

(Ioan Slavici, Lumea prin care am trecut)

„altera”..., acest titlu eliptic încercînd mai degrabă să sugereze decît să exprime, nu atît curiozitatea firească față de exotic (curioșii vor fi mai interesați poate de dansurile balineze sau ritualul copt decît de cîntecele rușilor lipoveni sau obiceiurile „turco-tătarilor musulmani” din Dobrogea), cît nevoia noastră biologică de a cunoaște acea „pars” a Lunii care, înfîmplător, nu se vede. Nu se vede din unghiul în care ne-am așezat comod în jilfuri noastre încremenite în istorie sau nu se vede pentru că nu am fost capabili să alegem lentilele potrivite dioptriilor noastre sau nu am fost învățați să privim sau, poate, tocmai pentru că am fost învățați să nu vedem ceea ce ar fi putut fi vizibil de la nivelul bunului simț nemijlocit: alteritatea.

altera - un nou început, o nouă speranță, poate o nouă iluzie. Dar omenirea a progresat, zice-se, de-a lungul istoriei sale (a progresat oare? - se-ntreabă jenați tradiționalii-conformiști, în timp ce se închină unor sisteme de valori mirosind a tămîie multimilenară) tocmai datorită acestor re-începeri repetate (după fiecare cataclism, război, molimă sau sistem mesianic), cu o încăpăținare și inconștiență capabilă de a reproduce - generație de generație - specia umană. Spațiul nostru geografic, aflat la „binecuvîntatele” întretăieri de drumuri ale Europei Centrale, a avut parte cu atît mai mult de toate reînceperile istorice.

Pe scara veșniciei însă, toate începuturile continuă ceva. O anumită tradiție, fără de care ne-am pierde leșul identității noastre, un anumit sistem de valori de care avem nevoie ca de un limbaj al comunicării trecutului cu viitorul, o anumită convingere pentru a nu ne pierde în nisipurile mișcătoare ale îndoielilor, o anumită îndoială pentru a nu încremeni în certitudinile paralizante ale convingerilor moștenite. Se continuă totul reîncepînd mereu, la alt nivel, în alte condiții, cu alte semnificații.

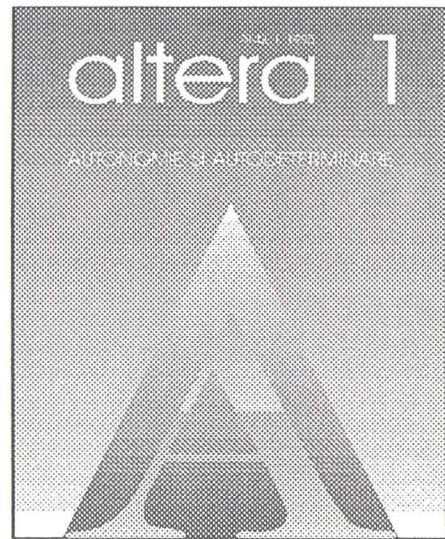
altera - o carte ajutătoare pentru a trece puntea tranziției spre o altă eră - de la autoadmirarea buricului la descoperirea șocantă că nu sîntem unici în lume - , după ce, spălați de toate utopiile mesianice ale ideologiilor de dreapta și de stînga, vom reuși, poate, să intrăm într-o normalitate „realistă”, fără misiuni „divine” sau „istorice” (expresii elocvente ale unor complexe de inferioritate), fixîndu-ne scopuri terestre, pragmatice, capabile să asigure maximumul de libertate individului-cetățean la el acasă. Acasă, în satul natal din peninsula Europa, căci - amintindu-ne de cuvintele unui alt cărturar transilvan, Tamási Áron: „care ar putea fi rostul venirii noastre pe lume dacă nu acela de a fi undeva acasă?”

O carte ajutătoare care să satisfacă iluzia intelectualului că lumea poate fi educată. În ciuda evidentei contradicții dintre dificultatea modelării mentalităților, numită și educație, și ușurința manipulării acestora. O culegere de texte pentru „politicienii” care declară emfatic, pînă și de la cel mai înalt for al țării, despre tot ceea ce nu știu sau nu înțeleg - stăpîniți doar de siguranța propriei lor ignoranțe - că: „așa ceva nu există în Europa!” Deși mica noastră Europă este mult mai încăpătoare decît pare celor informați după ureche, în privința ofertei de soluții promițătoare. Și dacă înțeleptul învață din greșelile altora, nu vād de ce n-am putea învăța noi din înțelepciunea noastră. Ori, trecutul nostru transilvan ne oferă un suficient de bogat tezaur din greșelile „altora” - mereu a „altora” - și chiar și din înțelepciunea noastră proprie, de la șirienii lui Slavici, citați în motto, la Universitățile săsești și de la grănicierii din Țara Făgărașului, la autonomiile Scaunelor Secuiești.

Fiecare cîte o lume, un univers cu propria sa istorie, cu propriile obiceiuri, cu propriul sistem de valori. Fiecare altceva și totuși atît de recognoscibil de identic.

În sfîrșit, o revistă de idei europene, în cel mai nobil sens al cuvîntului, idei care să fermenteze spiritul adormit al orientalului în așteptarea unui Godot autohton, poate a unui Berenger cu termen de garanție împotriva rinocerizării, nelimitat. „Care sînt șansele Europei?” - se-ntreabă Denis de Rougemont într-un text din 1876.

„(...) Sensul grecesc al măsurii, sensul roman al dreptului, sensul germanic al comunității oamenilor liberi, sensul celtic al aventurii spirituale (...)

Aceste atuuri sînt deosebit de puternice, dar noi nu le-am jucat niciodată. Și de ce n-am îndrăzni să adăugăm și sensul transilvan al fortificării noastre spirituale (și nu numai!) printr-o permanentă raportare tolerantă față de „celălalt”. (Nicidecum pizma frustrării tot mai prezente la nivelele complexate ale comunităților!). Sens cu atît mai legitim aici cu cît doar la cîteva sute de metri de această librărie (Pallas-Humanitas), în biserica cetății, acum mai bine de 400 de ani, în 1571, s-a adus la cunoștința publică primul Edict de toleranță religioasă din Europa - așa imperfectă cum era, cum putea fi în acea epocă -, o premieră care nu întotdeauna a avut continuarea visată de cei mai luminați cetățeni ai acestor meleaguri.

Fără a transforma șovinismul național într-unul continental, reproducîndu-i prejudecățile contraproductive și amplificîndu-le geografic, europenismul nostru constituie totuși acel dinamism specific care în ultimii 2000 de ani își exportă modelele - bune și proaste - pe toate continentele, și față de funcționarea cărora sîntem datori să asigurăm o asistență tehnică impecabilă.

Nu este un secret că sîntem și vom rămîne adepții convinși ai unității în diversitate. (Fie-ne iertată rezonanța familiară a conceptului.) Și, în această ecuație, credem că părțile reprezintă acea realitate care conferă valoare întregului. Și poate nu numai partea luminată feeric, ci și cea rămasă în umbră, cea ignorată, cea nevăzută, cea neobservată. Efortul nostru de a îndrepta cîte un spot luminos și spre aceste zone vitregite se va reflecta, sperăm, și în paginile experienței pe care am botezat-o pretențios: altera. Primiți-o, vă rog, cu înțelegere!

SZOKOLY Elek

(Prezentare cu prilejul lansării trimestrialei „altera” la Librăria Humanitas-Pallas din Tîrgu-Mureș, 30 septembrie 1995)

Punct și de la capăt

Programul „Promovarea multiculturalității — factor de prevenire a conflictelor“ (program care a beneficiat de o finanțare din partea Comunității Europene, prin intermediul Programului PHARE), susținut de Liga Pro Europa — filiala Satu Mare — a ajuns la final. Iată câteva aspecte reieșite în cadrul evaluării acestui program:

- În perioada celor **12 luni**, cât a durat programul au fost organizate **11 seminarii** și mese rotunde (în orașele Satu Mare, Carei, Negrești-Oaș și Tășnad), a fost realizată o casetă video cu un film-sondaj de opinie cu titlul „Ce știm despre cultura celui de lângă noi?“, tot în această perioadă elaborându-se și schițe monografice și itinerarii multiculturale alternative pentru orașele județului Satu Mare.

- La acțiunile acestui program au participat în jur de **600 de persoane**, iar la buna desfășurare a seminariilor și a meselor rotunde și-au adus contribuția **28 de referenți**, care au susținut prelegeri incitante contribuind la clarificarea problematicei abordate.

- În perioada derulării acestui program, în presa locală și centrală au fost publicate **54 de titluri** — dintre care 20 în ziarele de limbă maghiară — referitoare la acțiunile organizate. De asemenea, televiziunea locală din Satu Mare și Negrești-Oaș a anunțat de fiecare dată acțiunile aflate în curs de desfășurare, nu puține fiind cazurile când s-au transmis mai multe interviuri cu referenții.

- În privința segmentului extremist din cadrul grupului vizat, coordonatoarea acestui program nu și-a făcut din start prea

mari iluzii, dorind ca măcar 10-20 dintre aceste persoane să-și pună un semn de întrebare în privința modelelor alternative necesare pentru reclădirea societății civile, pentru integrarea europeană. Ei bine, numărul acestora care provenind din diverse medii și-au pus metaforic semne de întrebare a fost suficient de mare pentru a nu simți oboseala eforturilor depuse, pentru a crede că încet, dar totuși sigur, sîntem pe calea cea bună.

Și, pentru că fiecare final presupune și un început, Liga Pro Europa — filiala Satu Mare — după ce a încheiat programul intitulat „Promovarea multiculturalității — factor de prevenire a conflictelor“, a demarat în aplicarea unuia nou. Concret, încă în primăvara acestui an, am elaborat proiectul intitulat „Oglinzile democrației — forum pentru promovarea relațiilor interetnice“; proiect care a întrunit condițiile de eligibilitate, obținând astfel din partea Comunității Europene o finanțare în valoare de 10.000 USD, în cadrul Programului PHARE pentru Democrație.

„Oglinzile democrației — forum pentru promovarea relațiilor interetnice“ este un forum al unui număr de 25 de tineri - cinci români, cinci maghiari, cinci evrei, cinci germani și cinci romi - selectați pe baza unui test, și care, participînd, timp de un an, la mai multe acțiuni cu specific multicultural, vor avea ocazia să-și aprofundeze, cunoștințele privind istoria și tradițiile celorlalte etnii din România.

Dar amănunte despre acțiunile concrete prevăzute a se desfășura în cadrul acestui program, veți putea citi într-un viitor număr al publicației Info Pro Europa. (A. P.)

Colegiul Democrației

Bilanț și un nou început

Profitînd de prezența la Tîrgu-Mureș a numeroase personalități participante la a VI-a Întîlnire a Centrelor pentru Pluralism, la data de 30 septembrie a.c., în dimineața dedicată Ligii Pro Europa, au fost înmîinate diplomele de absolvire a studenților Colegiului Democrației, ediția 1994-1995.

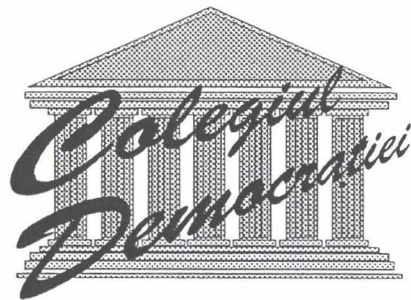
Ca o addendă a Colegiului, prezența oaspeților și tematica seminariilor au oferit tinerilor absolvenți o imagine despre activitățile centrelor pentru pluralism și cooperarea pe plan civic la nivel european.

- În luna octombrie a.c. a debutat cea de a doua ediție a Colegiului Democrației, microproiect din cadrul Programului Phare pentru Democrație din România.

În perioada noiembrie '95-iunie '96, un alt grup de 20 de tineri va profita de ocaziile de cunoaștere aprofundată și

nemijlocită a mecanismelor statului de drept, de contactul direct între ei și organismul parlamentar, guvernamental și judiciar, exercițiul democratic în raportul cetățean-stat de drept, cetățean-comunitate națională, cetățean-comunitate internațională. Proiectul urmărește dobîndirea unei viziuni de ansamblu asupra procesului de integrare europeană pe plan economic, politic și social. Selectarea tinerilor s-a făcut pe baza unui test scris cu tema „Care sînt, după părerea ta, problemele majore ale României? - De ce?“ și a unui interviu, menite să releve gradul de cunoaștere a problemelor ce preocupă societatea românească la ora actuală și motivația tinerilor pentru a urma aceste cursuri. La selecție s-au înscris peste cincizeci de tineri, elevi și studenți tîrgumureșeni, din care au fost selecționați douăzeci de cursanți. Grupul este eterogen din punct de vedere etnic,

fiind compus din zece români, nouă maghiari și un german. Regretăm lipsa de participare din partea tinerilor romi.

Colegiul Democrației va funcționa și în acest an ca o universitate volantă, cu prelegeri și ateliere de lucru, în cadrul cărora vor fi invitate să conferențeze personalități de prim rang ale vieții publice din România (politologi, economiști, sociologi, diplomați).

(K. Gy./V.L.)

Centrele pentru Pluralism și Asociația Ziaristilor Independenți, sinergic reunite la Tîrgu-Mureș

DIN PROGRAM:

"Etnicitate în Europa post-comunistă"

Paneliști: Miljenko DERETA (*Alianța Civică din Serbia*), Natalie BELITSER (*Centrul pentru Pluralism, Ucraina*), Smaranda ENACHE (*Liga Pro Europa*). Moderator: Irena LASOTA, *IDEE*.

"Rolul presei și al formațiilor politice în promovarea unei societăți democratice, pluraliste și tolerante"

Paneliști: Gabriel ANDREESCU (*Apador-CH*), Alexander PODRABINEK (*Express Chronicle, Moscova*), Stojan OBRADOVIĆ (*STINA Press Agency*), Gabriela ADAMEȘTEANU (22). Moderator: Eric CHENOWETH, *Uncaptive Minds*.

Participanții au fost personalități ale societății civile, militanți civici și pentru drepturile omului, ziaști din: Armenia, Belarus, Bulgaria, Cehia, Crimeea, Croația, Estonia, Iugoslavia, Lituania, Polonia, Rusia, Slovacia, Slovenia, Statele Unite ale Americii, Ucraina, Ungaria și România.

(continuare din pag. 1)

Redactorul-șef al trimestrialului *UNCAPTIVE MINDS*, editat de *IDEE*, Eric CHENOWETH, a contribuit la clarificarea atitudinii pe care marile trusturi de presă din Occident o au față de agențiile de presă din Europa Centrală și de Est, față de contribuțiile ziaristilor din țările postcomuniste, neinvestiți cu încrederea capitalului profesional, în comparație cu colegii lor vestici. Directoarea *IDEE*, Irena LASOTA, a moderat o parte din discuțiile Centrelor pentru Pluralism. Dar la ultima întâlnire, rolul mass-mediei în tranziție a fost analizat și sancționat de reprezentanții ai ONG-urilor și de ziaștii înșiși. Recurgerea la competența ca

redactorul șef-adjunct al cotidianului România Liberă, Eugen ȘERBĂNESCU: „Dacă vrem să schimbăm ceva în țara asta, trebuie să schimbăm politic... și să le oferim oamenilor opinia noastră despre cei pe care să-i voteze.“ Cele două atitudini explicite sînt cu siguranță emblematice pentru curentele ideatice în funcție de care evoluează presa românească.

continuare tipuri de programe și proiecte care vor mobiliza opinia publică, pregătind-o pentru restructurarea societății.

În acest demers presa independentă va avea partea ei de merit sau de vină, după cum profesioniștii branșei vor ști sau nu să găsească obiectivitatea opiniei și nu să se refugieze în neutralitate.

Solidaritate există, ca dovadă atitudinea luată în zilele acelea, tocmai cînd Codul Penal urma a fi modificat în scopul limitării libertății presei. Din fericire, n-a fost nevoie de un gest tranșant.

Întîlnirea de la Tîrgu Mureș a prilejuit un schimb benefic de idei, sincronizarea activi-

Sesiunea Ziaristilor Independenți

Liviu Man (Ziua și BBC), Petruska Sustrová (Cesky Tydenik), Paul McCarthy (NED), Willem Houven (Centrul pentru Mass-Media Independentă), Alexandru Tașnadi (Cotidianul)

unic drum salvator, dincolo de convingeri politice sau apartenența la vreun partid, s-a clarificat în cuvintele d-lui Gabriel ANDREESCU: „Informațiile, pozițiile, opiniile, sînt legate, trebuie să fie. Informația și interpretarea pozitivă nu rezultă din opinii diferite. Adevărul, informația, au nevoie de opinii competente, nu numai de idei competente“. Spre politizarea presei tînde

Comunicarea, fie ea prin mijloace de informare în masă sau în mod direct, în cadrul organizațiilor similare, s-a produs în aceste trei zile și prin intermediul miniexpozițiilor de fotografii, al proiecțiilor de filme sau al biroului de presă care a monitorizat publicitatea activității Centrelor pentru Pluralism, prin buletine lunare de tip newsletter. Rețeaua Centrelor pentru Pluralism va dezvolta în

tății acestui tip de ONG-uri care sînt Centrele pentru Pluralism, dar și reunirea unor ziaști independenți care, departe de a specula mentalități conservatoare învechite, care ar face ca ziarele lor să se vîndă, încearcă să își creeze propriile structuri democratice de funcționare, antrenînd astfel schimbarea perspectivei opiniei publice.

(A.C.)

Dimensiunea umană

- Varșovia 1995 -

Între 2 și 19 octombrie 1995 s-a desfășurat la Varșovia **Întâlnirea pentru implementarea problemelor dimensiunii umane** din cadrul OSCE. Au participat 53 de delegații oficiale și organizații internaționale, ONG-uri din țările participante.

Discuțiile s-au purtat în două subgrupe. În prima subgrupă s-a trecut în revistă modul în care se pun în aplicație principiile respectării drepturilor omului, de la libertatea conștiinței și a religiilor până la tratamentul cetățenilor străini în diferite state. Participând la conferință numai din 16 octombrie, am putut să asist doar la discuțiile legate de această ultimă temă și la referiri legate de cele discutate anterior. Delegațiile din țările est-europene (tema ridicată de delegația bulgară, continuată de delegațiile poloneze, turce, ruse, române) au considerat solicitarea vizelor din partea țărilor vest-europene ca o discriminare a cetățenilor, cerînd revizuirea acestei practici în conformitate cu Documentele de la Budapesta. Atacul a fost respins motivînd că avalanșa de emigranți economici posibili pune în pericol securitatea țărilor vizate.

În a doua subgrupă s-a discutat despre activitatea OSCE-ului legată de problematica dimensiunii umane. Dacă la conferința anterioară (cea din aprilie), ONG-urile din România au avut o bună reprezentare, datorită perioadei lungi, la cea din octombrie doar o singură organizație a avut posibilitatea de a participa de la început pînă la sfîrșit: Romani-CRISS.

SCRISOAREA DE MULȚUMIRE

adresată Ligii Pro Europa de către IDEE, după încheierea celei de a VI-a întîlniri a Centrelor pentru Pluralism și Asociației Ziariștilor Independenți

Institute for Democracy in Eastern Europe

October 20, 1995

Dear Smaranda,

IDEE would like to express its gratitude to you and the rest of the staff at Liga Pro Europa for all of the work that you put into helping IDEE to organize the Sixth Meeting of the Centers for Pluralism and the Network of Independent Journalists in Tirgu-Mures. By all accounts, it was an extremely successful event.

With your help, we were able to bring together participants from seventeen different countries — the greatest range of diversity at any Centers for Pluralism meeting to date. In addition to having the opportunity to engage in substantive discussions and participate in serious programmatic planning sessions, the participants, were exposed — many of them for the first time — to the unique intermingling of cultures in the Transylvanian region. We appreciate the effort that Liga Pro Europa put into organizing the day-trip to Sighisoara, the presentation of Liga Pro Europa's programs, the visits to cultural and religious centers in Tirgu-Mures, and the multicultural dance performances. All of these events greatly contributed to the quality of the overall program.

We also want to acknowledge and thank the Liga Pro Europa staff for all of the "behind-the-scenes" work that it did to arrange the hotel rooms, food, local transportation, and program materials. We were extremely impressed by the "Liga team" 's organization and efficiency. We especially would like to remark the terrific job that Judit-Andrea Kacsó did in coordinating many important aspects of the weekend and handling all of the finances.

We are sending you copies of some photographs taken in Sighisoara and Tirgu-Mures. Please give our warmest greetings to everyone at Liga Pro Europa. We look forward to having an opportunity to work with all of you again in the future.

Sincerely,

Irena Lasota, Director of Programs
Eric Chenoweth, Director of Publications
Susan Brown, Program Assistant

Referitor la participarea delegației oficiale din România, s-au constatat din nou gafecare aduc prejudicii țării. Cea mai mare a fost critica adusă organismelor internaționale datorată folosirii denumirii de romi în acte oficiale, considerînd că astfel pot apărea confuzii între romi și români. Imediat au luat cuvînt o serie de state, care au considerat denumirea de "țigăni" ca avînd caracter discriminatoriu. În actul final al conferinței s-a introdus o critică la adresa acelor țări care folosesc în mod oficial termeni discriminatorii la adresa romilor. România a fost criticată din partea delegației SUA, considerîndu-se că biserica ortodoxă română are statut de biserică națională. Delegația României a respins acuzația, afirmînd că biserica ortodoxă este biserica majorității populației, fără să aibă privilegii. Referitor la situația minorităților, delegația română a luat cuvîntul, spunînd generalități, dar a difuzat un document cu totul diferit de această cuvîntare, conținînd o serie de neadevăruri. În ultima zi, ultima cuvîntare - cea al autorului acestui articol - s-a referit la poziția oficială a delegației române, criticînd atît conținutul, cît și metoda prin care a fost "servită" participanților. Rezultatele discuțiilor, propunerile venite din partea delegațiilor oficiale, organizațiilor internaționale, ONG-urilor au fost înregistrate pentru a fi prezentate la următoarea conferință a OSCE-ului din Viena, care, spre deosebire de cea din Varșovia, nu va mai avea doar un caracter informativ, ci și decizional. (H. I.)

Vizite

WOMEN'S MARKET

La invitația Women's Institute Doncaster șase reprezentante ale organizațiilor neguvernamentale de femei din Tg.-Mureș au efectuat o vizită de trei săptămîni în Anglia.

Vizita a avut drept scop studierea posibilităților de înființare și în România a Women's Market.

Women's Market este o activitate de tip economic, menită să valorifice potențialul de producție casnică al femeilor în scopul susținerii financiare a diverselor activități culturale, de caritate sau sociale. Au fost vizitate filiale ale Women's Institute din mediul rural și urban. Cu acest prilej au avut loc schimburi de experiență pe tema activităților specifice fiecărei organizații. LPE a fost reprezentată de Valentina LUCIAN. (V.L.)

Cursuri

MANAGEMENT ONG

Între 9-14 octombrie, s-a desfășurat la Varșovia cea de a doua parte a cursului „**Tehnici de negociere în conflictele interumane**” pentru lideri de organizații neguvernamentale, organizat de Helsinki Foundation for Human Rights (Varșovia, Polonia) cu sprijinul Fundației CIDOB (Barcelona, Spania), a Charities Evaluation Services (Londra, Anglia), Open Society Institute (Budapesta, Ungaria) și de Programele PHARE și TACIS al Uniunii Europene.

Au participat mai mulți reprezentanți ai unor organizații neguvernamentale din: Albania, Belarusia, Bulgaria, Lituania, România, Rusia, Ungaria. Din partea Ligii Pro Europa au participat KACSÓ Judit-Andrea și JÁNI Mária. (K.J.-A.)

„Participare” - un termen în plină ascensiune

Finlanda este binecunoscută în Europa pentru toleranța față de minorități. Statutul vorbitorilor de limbă suedeză este exemplar. Nu mai puțin, în ultimii ani, efortul de a asigura renașterea unei populații pe cale de dispariție, băștinașii Marelui Nord, Iaponii. Reduși la câteva mii și împinși dincolo de Cercul Polar, astăzi ei se bucură de o protecție riguroasă și de forme de autonomie excepționale menite să prevină, în al doisprezecelea ceas, dispariția lor completă. La Rovaniemi, în nordul Finlandei, funcționează de câțiva ani *University of Lapland* (Universitatea Laponă), la a cărei inițiativă se întrunesc an de an experți din diferite țări pentru a reflecta asupra protecției minorităților.

Anul acesta, între 15-17 septembrie o astfel de reuniune a fost dedicată *dreptului minorităților la participare politică* și a fost marcată de prezența câtorva autorități în domeniu, printre care gazda - *Frank Horn* -, *Allan Rosas* (Finlanda), *Arie Bloed* (Olanda), *Hurst Hannum* (SUA), *Patrick Thornberry* (Marea Britanie). S-au trecut în revistă progresele înregistrate în organismele internaționale (**ONU, OSCE, Consiliul Europei**) pe linia garantării participării minorităților la autogovernarea locală și dezvoltarea unor strategii eficiente de prevenire a conflictelor. S-au prezentat, in extenso, formele de autogovernare ale Iaponiilor, funcționarea autogovernărilor minoritare din Ungaria, situația romilor în Europa, politici restrictive din Slovacia sau Estonia. Din România am participat subsemnată și Nicoleta Bițu, reprezentantă a Romani Criss. Remarcabilă la această întrunire a

fost strădania experților de a dezvolta creativ terminologia *protecției internaționale a minorităților*. În locul unor termeni satanizați și dătători de neliniști - îndeosebi cel de autodeterminare aplicat la minorități -, se caută formulări empatică și integrative în stare să acopere valențe noi, nu în ultimul rând parteneriatul egal al minorităților și majorităților în administrarea treburilor publice, la nivel național, regional, local. Printre ele, termenul de „participare” poate conveni, s-a spus, din mai multe puncte de vedere: minorităților, pentru că le poate ușura accesul la exercitarea unor drepturi constituționale sau prevăzute de acorduri internaționale (autoadministrare, reprezentare proporțională, utilizarea limbii), fără să li se mai scoată pe nas mult fetișizata „loialitate”; statelor, reprezentante ale majorității, pentru că el conține o ofertă de cooperare și nu amenințarea unui incontrolabil separatism. Desigur, nu se poate să nu remarcăm în același timp că evenimentele din fosta Iugoslavie și Federația Rusă, ca și scepticismul tot mai evident al Occidentului cu privire la capacitatea unor state (societăți) de a trăi modernitatea, determină o atitudine mai prudentă în promovarea internațională a drepturilor minorităților. Este, desigur, o atitudine neliniștitoare, căci amânarea soluțiilor poate conduce la o acumulare explozivă de tensiuni.

Totodată, reuniunile precum cea de la Rovaniemi dovedesc că există motive de optimism și că protecția minorităților este un proces ascendent capabil, din mers, de ajustări care să nu conducă fatalmente și la o periculoasă coborîre a standardelor. (S.E.)

Descentralizare și Drepturile Omului

- Liege, 20-23 septembrie -

Scopul acestui colocviu- organizat de **Centrul Internațional de Formare Europeană** (Nisa) și **Institutul Jules Destrée** (Namur)- a fost „*să propună unor participanți din Europa Centrală și de Est, confrunțați cu procesul promovării drepturilor minorităților, ideea unei organizări descentralizate a statului ca mijloc de a reduce conflictele interne și internaționale legate de minorități.*”

Axat în principal pe ideea respectului drepturilor minorităților, ca și pe descrierea modului de organizare federal al Belgiei, colocviul a adus în prim plan funcționarea Regiunii Wallone și procesul de federalizare. *Este federalismul o posibilă soluție pentru a asigura tuturor grupurilor etnice dintr-un stat realizarea aspirației legitime de păstrare a identității și a demnității umane?* Răspunsul dat de prestigioșii conferențieri invitați la colocviu

(universitari, politicieni, sociologi) a fost mai complicat decât s-ar putea crede. Federalismul pare, în mod cert, capabil de mai multă flexibilitate decât statul unitar. Totuși, funcționarea sa complicată, chiar și în cazul belgian, presupune existența unei administrații (birocrații?) oneste și disciplinate, imparțiale și binevoitoare, destul de greu de imaginat în estul Europei.

Deși nu au lipsit accentele critice, nimeni (dintre walloni) nu a pus sub semnul întrebării legitimitatea procesului de federalizare, inițiat în special ca urmare a revendicărilor identitare flamande. Într-o zonă ca a noastră, un astfel de respect pentru opinia, chiar voința, celuilalt este aproape de neimaginat. Dreptul la identitate este, în Belgia, firesc și respectabil, o dovedesc „privilegiile” celor câteva mii de germani din Eupen sau statutul complex al Bruxelles-ului. Discuția publică se referă

nu la „de ce”, ci la „cum” să se realizeze acest drept, pentru fiecare comunitate lingvistică, regiune, localitate sau individ, fără a-l prejudicia pe celălalt.

Belgia este astăzi un experiment ambițios care încearcă să armonizeze tendințe (prea) diferite, integrarea europeană cu dezintegrarea statală. Belgienii au meritul, și prin acesta sînt demni de stîmna noastră, de a nu avea idei preconcepute, și curajul de a privi adevărul în față. Pentru ei valoarea supremă este de a „maximaliza demnitatea umană”. Un reflex oarecum nespectaculos și poate la fel de impopular ca normalitatea.

Din România, printre beneficiarii acestor învățăminte s-au aflat, alături de semnatara acestor rînduri, Andreea GHEORGHIU, Brîndușa ARMANCA, MANDICS György, Vasile POPOVICI, PATAKI Gábor Zsolt. (S.E.)

Din nou legea nr. 18/1991

Dl. V.J. s-a prezentat la biroul nostru la 6 februarie 1995, relatînd pierderea unui teren de 536 mp, care îi aparţinea din 1964.

În urma epuizării tuturor căilor interne, cazul a fost trimis la Comisia Europeană a Drepturilor Omului din Strasbourg în data de 18 septembrie 1995.

În plîngere se arată că din 1965 impozitul pentru terenul de 536 mp era plătit de V.J. Expertizele efectuate au dovedit ocuparea ilegală a terenului de o altă persoană, iar prin atribuirea acestui teren persoanei respective din 1993 se depăşesc chiar şi cei 1000 mp ce pot fi atribuiţi prin Legea 18/1991 unei familii. Aceste argumente însă nu au fost luate în consideraţie de instanţele judecătoreşti din ţară.

Cererea adresată Comisiei Europene a Drepturilor Omului se bazează pe art. 1 al **Primului Protocol adiţional la Convenţia pentru apărarea drepturilor omului şi a libertăţilor fundamentale**, conform căruia "nimeni nu poate fi lipsit de proprietatea sa" în mod arbitrar. (H. I.)

Biroul pentru Drepturile Omului al Ligii Pro Europa, cu adresa în Str. Călăraşilor nr. 2 are ca scop monitorizarea respectării drepturilor omului în România, oferind totodată consultanţă juridică gratuită.

Oaspeţi

ÎNȚÎLNIRE ONG-PHARE

În ziua de 25 octombrie 1995, Liga Pro Europa a fost vizitată de Dl. Alexis IMBERT de la **Fundaţia Europeană a Drepturilor Omului** din Bruxelles. Cu această ocazie, Liga a organizat o înţîlnire cu organizaţiile neguvernamentale din judeţul Mureş, la care dl. Imbert a prezentat Programul PHARE pentru Democraţie al Uniunii Europene. După o trecere în revistă a modalităţilor de obţinere a unor finanţări prin macro- sau microprograme în cadrul acestui sistem, precum şi a criteriilor pentru alegerea şi eligibilitatea proiectelor, dl. IMBERT a răspuns întrebărilor reprezentanţilor a treizeci şi cinci de organizaţii neguvernamentale din judeţ, clarificîndu-se riguros toate problemele ridicate.

Înţîlnirea a fost un real succes, atît prin prezenţa numeroasă şi avizată, cît şi prin faptul că s-a realizat un prim contact atît între organizaţiile neguvernamentale, cît şi între Liga Pro Europa şi organizaţiile neguvernamentale, utilă pentru demararea unei acţiuni de inventariere a acestor organizaţii, prin distribuirea unor chestionare cuprinzînd datele necesare acestei acţiuni, care urmează să fie completate şi retrimise Ligii Pro Europa. Atît reprezentanţii organizaţiilor, cît şi dl. Alexis IMBERT au considerat că organizarea acestei înţîlniri a reprezentat un pas înainte în vederea unor colaborări între organizaţiile neguvernamentale şi între acestea şi Uniunea Europeană. (M.B.)

NEWSLETTER OF THE PRO EUROPE LEAGUE NR. 9-10 / 1995

CONTENTS:

PAGE 1, 5: The Sixth Meeting of the Centers for Pluralism and The Independent Journalists' Network — an event that took place in Tîrgu-Mureş and lasted for three days (September 29th - October 1st). The double meeting welcomed exchanges of ideas and projects, NGOs and independent journalists realising they all had a common aim: progress and democracy of post-totalitarian societies. (A.C.)

PAGE 2: The PEL Standpoint regarding the Education Law New Entries in the PEL Library (M.B.)
New Reviews published by the "Pro Europa" Publishing House (Altera and Fragmentarium) (A.C.)

PAGE 3: A Book Helping to Cross the Transition Bridge — Editor's speech on the presentation of the 1st issue of the Altera quarterly. (Sz.E.)

PAGE 4: Full Stop and a New Start — a synopsis of the activities of the Satu Mare PEL branch, evaluating the results of the former projects and informing on new ones. (A.P.)
The College of Democracy — reporting on the first steps of the second edition (K.Gy./V.L.)

PAGE 6: Letter of Gratitude sent by the IDEE to the LPE for organizing and hosting the The Sixth Meeting of the Centers for Pluralism and The Independent Journalists' Network
OSCE — Meeting in Warsaw of NGOs and officials to discuss the implementing of human dimension problems (H.I.)

Women's Market — a visit in Great Britain and exchange with women preoccupied of small trade in support of charity and local production (V.L.)

Training NGO Managers — report on a course in Warsaw attended by two PEL representatives (K.J.-A.)

PAGE 7: Notes on two international seminars held in Finland (on participatory right of minorities) and Belgium (on federalism and minorities) (S.E.)

PAGE 8: The Human Rights Office — informs on a case of abuse and measures taken towards solving it. (H.I.)
EFHR in Tîrgu-Mureş — the Mureş county NGOs meeting the EFHR representative and reporting on specific issues (M.B.)

 Liga PRO EUROPA
co-preşedinţi:
Smaranda ENACHE şi CSIKY Boldizsár
4300 Tîrgu Mureş, P-ţa Trandafirilor nr. 5, et. III. CP. 1-154
Tel/fax: +40-(0)65-168549; 117584 e-mail: lpe@lpe.sbnet.ro

Redactor: Alina CADARIU;

La redactarea acestui număr au colaborat: Mircea BEŞA (M.B.), Alina CADARIU (A.C.), Smaranda ENACHE (S.E.), HALLER István (H.I.), KACSÓ Judit-Andrea (K.J.-A.), KOVÁCS Gyöngyvér (K.Gy.) Valentina LUCIAN (V.L.), Anamaria POP (A.P.), SZOKOLY Elek (Sz.E.).

Tehnoredactare: PÁPAI László; Editare texte: KACSÓ Judit-Andrea